

over for en sværere opgave, fordi man nu kan fremstille flere og billigere ting end forhen, samtidig med at kravet om en håndværksmæssig og kunstnerisk forsvarlig løsning bliver mere og mere påtrængende. Deraf den megen tale om industriel formgivning.

Glasværkerne havde en eksklusiv skare arbejdere, da ikke enhver kunne påtage sig den krævende virksomhed, og der savnes en redegørelse for forholdet mellem fabrikkernes ledelse og arbejderne. De sidste dannede en enklave i befolkningen og kan ikke sidestilles med andre danske håndværkere. Det ville have forhøjet bogens værdi, hvis den også havde skildret den kultur, der bestemte glasmagernes tilværelse og leveform. Museumsinspektør Peter Riismøller har udnyttet sit materiale til bunds, men det mangler den mere udførlige skildring af den historiske baggrund.

Helge Søgaard.

Alfred Kaae: Lem Sogn, et Skår af Mo-saikken Danmark. (Udgivet af Læge Andreas Tofts Legat til en Beskrivelse af Lem Sogn, 1962). 359 s.

Lem sogn ligger i Bølling herred, ikke langt fra Ulfborg, som Alfred Kaae beskrev i sit store to-bindsværk i 1952 og 1956. Det er 49 km² stort, godt en tusindedel af landet – hvor mange af de knap 2000 andre sogne får en historisk-topografisk beskrivelse på over 350 sider, eller hvor mange kan bære det? Ser man på Kaaes skildring af Lem, er der vist mange, der kan det. Her er taget meget med, generelt set for meget, men lokalt sikkert helt rimeligt. Det arkivmateriale, der er gennemgået, er simpelthen overvældende: Matrikler, skifter, godsregnskaber og tingbøger er hovedkilder, og de er benyttet til at belyse alle sider af sognets tilværelse, dels i lange linier, dels i oplysende og interessante detaljer. Det er beundringsværdigt, at forfatteren har kunnet tumle det store stof,

og det sker da også ind i mellem, at det løber af med ham, ligesom den systematiske opdeling er så som så. Den detaljerede gennemgang af sognets gamle gårde med det store navnestof er dog udmærket anbragt bag i bogen. Som tilfældet var med Ulfborg, får den nye Lem stationsby et særligt kapitel med gode enkeltheder om erhvervslivet. Til illustrationer er bortset fra et par kort kun anvendt Kaaes egne, fine tuschtegninger.

Det er et spørgsmål, om en bog af denne karakter har mere end lokal interesse; men det er en kendsgerning, at mange lokalhistorikere vil kunne have gavn af at studere Kaaes arbejde med henblik på anvendelsen af det arkivstof, der faktisk er for hånden for langt de fleste, danske sogne.

Finn H. Lauridsen.

Academia Sorana. Kloster-Akademi-Skole. Udgivet af Soransk Samfund i Anledning af dets 100 Ars Dag. (Gyldendal, 1962). 216 s.

Sorøskolens historie har været behandlet før: i artikler, i to-bindsværket »Sorø, Klostret, Skolen Akademiet gennem Tiderne« (1923–31) og ikke mindst i de meget indholdsrige Soransk Tidsskrift og Soranerbladet, begge udgivet af Soransk Samfund. Hvad selve skolen angår, prætenderer Kai Hørby i nærværende bogs hovedafsnit »Skolen og Akademiet gennem 400 År« ikke, ud over tiden efter 1931, at bringe egentlig nyt. Når hans afsnit ikke desto mindre er blevet så fortrinligt, som det er, skyldes det, at han især i tiden frem til 1880 bestandig har set Sorø på baggrund af den almindelige europæiske udvikling inden for pædagogikken, og at han i det 19. århundrede ikke, som det vist ellers er sædvane i soranske kredse, går forbi Grundtvigs ideer om »Skolen i Soer« med et skuldertræk, men vier dem en indgående omtale og placerer dem i skolens historie.

Bogens andet afsnit R. E. Brinckers »Sorø skoles jammersminde« er ret ejendommeligt. Det behandler skolens økonomi eller rettere de overgreb, der i tidens løb af staten er gjort på dens formue. Det er fyldt med alenlange, til dels ordrette gengivelser af rigsdagsdebatter, og det er holdt i en vredladen, ucharmerende tone. Af en eller anden grund har man ment, at det *skulle* med, og Johs. Brøndsted har som formand for Soransk Samfund ikke fundet anledning til at redigere i det, hvorved nogle gentagelser fra Hørby's kapitel kunne have været undgået.

Sidste kapitel er skrevet af Poul Schjærff og viet samfundet.

Det er en hastig, noget hæslæsende gennemgang af dets bedrifter i det svundne århundrede. Den statelige bog er forsynet med et meget smukt billedmateriale.

Finn H. Lauridsen.

Gunnar Olsen (†): *Kronborg vestre birk. Holbo herred fra oldtiden til vore dage. (Rosenkilde og Bagger, 1961). 319 s.*

Den afdøde landsarkivars sidste bog er et jubilæumsskrift, skrevet i anledning af 100 året for oprettelsen af retskredsen Kronborg vestre birk, Holbo herred. I formel henseende adskiller den sig ikke fra de snesevis af topografiske skildringer af begrænsede områder, der i tidens løb er udsendt; reelt er den adskilligt bedre end de fleste. Noget centrum i rigets historie har herredet aldrig været; men det rummede dog lokaliteter, der på visse tidspunkter spillede en rolle: Esrom kloster, Søborg og St. Helene kilde. Det havde helt op i forrige århundrede de maleriske, vilde kulsviere, og det har i vore dage den dejlige nordkyst med de kendte og overdådigt besøgte badebyer. Gunnar Olsen har det hele med – helt fra stenalderen – ikke i detaljer, men i lange

linier, oplyst af konkrete træk. Bogen bærer på disse punkter naturligvis præg af arkivmandens særlige kendskab til kilderne – også sådanne, der almindeligvis ikke udnyttes i lokalhistoriske arbejder. Herredet er overalt, hvor det er muligt, knyttet til rigshistorien og i et fornøjeligt kapitel endog til skønlitteraturen. Med sit væld af emner vil bogen være velegnet i skolernes hjemstavnsundervisning, i al fald som vejleder for læreren, og også uden for herredet bør den, som et eksempel på en lykkelig forening af det specielle med det typiske, finde læsere.

Finn H. Lauridsen.

Jens Lampe, Erik Larsen og Asger Nyholm: Tønder Seminarie-Stat. Fortegnelse over Lærere og Dimittender fra Tønder Seminarium 1788–1963. (Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland, nr. 30, 1963). 309 s.

Personstater er sjældent særlig morsomme; men de er til gengæld nyttige redskaber både for den nysgerrige og for den, der til et eller andet formål har brug for reel oplysning. Tønderstaten er ingen undtagelse fra denne regel – og dog, den kunne godt uden skade have været oplivet af nogle flere billeder end den ene planche af seminariets grundlægger, provst Balthasar Petersen, der er indsat forrest. Bygninger, hvoraf en enkelt er ganske gammel, fremtrædende lærere og elever kunne have forstærket indtrykket af, at det ikke er nogen helt almindelig læreruddannelsesanstalt, der er tale om. Det er i virkeligheden den første i det danske monarki, selv om der fra 1760'erne og til Balthasar Petersens død 1787 ikke var tale om nogen egentlig organiseret skole. En donation i provstens testamente sikrede den imidlertid som fast institution.

Det er naturligt, at netop et seminarium i grænselandet blev en vigtig